

Research Paper

An Analysis of the Relation between Sense of Place and Belonging in Urban Neighborhoods (Case Study: Bagherabad Neighborhood of Rasht)

Amir Ranjbari ¹, Maryam Jafari Mehrabadi* ², Esmail Aghaeizadeh ³

1, M.A. in Geography and Urban Planning, University of Guilan, Rasht, Iran.

2, Assistant Professor of Department of Geography, University of Guilan, Rasht, Iran.

3, Associate Professor of Department of Geography, University of Guilan, Rasht, Iran.

Received: 2020/09/03

Accepted: 2021/07/04

PP: 107-122

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Belonging, sense of place, community, Bagherabad neighborhood of Rasht.

Abstract

Belonging is one of the key themes of urban studies. In the Redevelopment of neighborhoods located in the Inner city, the participation of residents in Redevelopment is a key factor. Belonging provides a platform for participation. Given the prevalence of Service industry and consumerism in cities, belonging is more symbolic and pragmatic. Most of the research in this field also pays attention to the social and pragmatic nature of belonging in the process of neighborhood change and neglects human agency and subjectivism (sense of place) in this issue. This study seeks to fill this gap and examine the correlation between the two. Thus, the purpose of this article is to show that despite the cultural, social and economic diversity in the neighborhoods, the mere emphasis on symbolic and pragmatic belonging causes social segregation and moderates the sense of place (being in place). And it makes for more coherence. The statistical population of the study is the residents of Bagherabad neighborhood of Rasht, the area of which is determined by the comprehensive plan of Rasht and the neighborhood development document. Using Morgan table, 375 people were selected as the study sample. Data were collected by surveying and completing a questionnaire and analyzed using descriptive and inferential statistics. The results indicate that there is a significant positive relationship between sense of place and belonging and sense of place affects belonging at a moderate level. Honestly' personal feelings are always influential in the actions and behaviors that express their belonging. This means that a person's personal and sincere feeling of belonging to a place must always be consistent with the words and forms of socio-spatial demands. The results also show that the most important indicator sense of place is the Neighborhood sentiment, which is 84% of the variance, and the most important indicator of belonging is the Influence, which explains 64% of the variance.

Citation: Ranjbari, A; Jafari Mehrabadi, M; Aghaeizadeh, E.(2023), **An Analysis of the Relation between Sense of Place and Belonging in Urban Neighborhoods (Case Study: Bagherabad Neighborhood of Rasht**, Journal Research and Urban Planning, Vol 14, No 52, PP 107-122.

DOI: 10.30495/JUPM.2021.25813.3609

DOR: 20.1001.1.22285229.1402.14.52.2.4

* **Corresponding author:** Maryam Jafari Mehrabadi

Address: 5th Kilometer of Persian Gulf Highway, Rasht, Guilan Province, Iran, Postal Code: 4199613776

Tell: 013-33690274-8

Email: mjafari@guilan.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Belonging is an important factor in neighborhood change. It seems that belonging is generally considered as following a group habit. Belonging is a term that is still vaguely defined and under theorizing. The historical spread of cultures and their transmission in the space and landscapes they have created, as well as the movement of cultures and how they relate to each other are fundamental factors in the creation of belonging that represent difference and mobility. Sense of place usually refers to the attitudes and feelings of people towards their geographical areas. It shows most of the intimate, personal and emotional relationships between you and the place. In fact in order to show one's belonging in action, one needs a mental understanding of one's identity. A sense of place is important in shaping and preserving one's identity. The purpose of this study is to investigate the affiliation of people with different social classes within neighborhoods and their symbolic correlation in their new residential preferences. The following article points out that belonging is a deeply emotional topic in which people feel mentally rooted, secure, intimate, and close in their position of action. To this end, another purpose of the article is to examine the relationship between belonging and a sense of place.

Methodology

The present research is applied in terms of purpose and according to the method of analysis, it is a descriptive-analytical research and in terms of time is a cross-sectional research. The sampling method in this study was systematic random. The reliability of the questionnaire was using Cronbach's alpha method. The Kolmogorov-Smirnov test was also used to determine whether the selected sample was obtained from a community with a normal distribution. After collecting data, data were analyzed based on descriptive statistics using SPSS and AMOS software.

Results and discussion

The difference between a sense of place and belonging in this study is that the sense of place is shown by the close relationship and emotional relationships of each individual in the neighborhood that give people a sense of identity, but belonging emphasizes that if we have a sense of place, how do we show it? So, it refers to the practical nature of identity. This discussion is examined here with the attitude of individuals to the practice of belonging in the neighborhood. As the statements and indicators show, in the discussion of belonging, we are faced with cooperation, constructive communication (not just close and intimate, establishing communication to carry out an activity), participation, and community building, which are moderate. To answer the question of what is the relationship between the two components of sense of place and belonging in Bagherabad neighborhood of Rasht, we have examined Pearson correlation between sense of place and belonging. The test results show a significant positive relationship between the sense of place and belonging of people in Bagherabad neighborhood, ie with increasing the sense of place, the amount of belonging also increases. . Also, the results of the research based on the analysis of the path indicate that the most important indicator of the sense of place is the Neighborhood sentiment of the neighborhood and the most important indicator of belonging is the Influence of needs

Conclusion

This article argues that the sense of place (personal and emotional sense) leads to belonging. Research questions have examined the nature of the relationship between sense of place and belonging and whether sense of place affects belonging. The first part was examined using Pearson correlation test and confirmed the existence of a significant positive relationship between sense of place and sense of belonging. . For the second part, which focuses on the effect of sense of place on belonging, path analysis has been used. The results show that the most important indicator of sense of place is the Neighborhood sentiment, which explains 84% of the variance. Also, the most important indicator of belonging in Bagherabad neighborhood is the indicator of Influence. It can also be said that the sense of place has an average of 54% effect on the indicators of belonging.

تحلیلی بر رابطه حس مکان با تعلق در محلات شهری (نمونه موردی: محله باقرآباد شهر رشت)*

امیر رنجبری^۱، مریم جعفری مهرآبادی^۲، اسماعیل آقائی زاده^۳

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

۲- استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

۳- دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

چکیده

تعلق از موضوعات کلیدی مطالعات شهری می‌باشد. در نوسازی محلاتی که در محدوده مرکزی شهرها واقع شده‌اند، مشارکت ساکنان در نوسازی، عاملی اساسی بشمار می‌رود. تعلق زمینه‌ای را برای مشارکت فراهم می‌آورد. با توجه به رواج اقتصاد خدماتی و مصرف‌گرایی در شهرها، تعلق بیشتر بصورت نمادین و عملگرا جلوه می‌کند. بیشتر تحقیقات صورت گرفته در این زمینه نیز، ماهیت اجتماعی و عمل‌گرای تعلق را در فرایند تغییرات محلات مورد توجه قرار می‌دهند و از عاملیت انسانی و ذهنیت‌گرایی (حس مکان) در این مسئله غفلت می‌کنند. این پژوهش در پی پر کردن این شکاف و بررسی همبستگی بین این دو می‌باشد. به این ترتیب هدف این مقاله این است که نشان دهد با وجود تنوع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در محله تاکید صرف بر تعلق نمادین و عملگرا باعث بوجود آمدن جدایی‌گزینی اجتماعی می‌شود و حس مکان (بودن در مکان) این مسئله را تعدیل می‌کند و باعث انسجام بیشتر می‌شود. جامعه آماری پژوهش، ساکنین محله باقرآباد شهر رشت می‌باشند که محدوده آن توسط طرح جامع رشت و سند توسعه محلات تعیین شده است. با استفاده از جدول مورگان ۳۷۵ نفر با عنوان نمونه مطالعاتی انتخاب شدند. داده‌ها از طریق پیمایش و تکمیل پرسشنامه جمع‌آوری شده و با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج تحقیق حاکی از این است که ارتباط معنی‌دار مثبت بین حس مکان و تعلق وجود دارد و حس مکان در سطح متوسط بر تعلق اثر می‌گذارد. احساسات شخصی افراد همواره در اعمال و رفتارهایی که بیانگر تعلقشان است تاثیرگذار است. این بدان معناست که احساس شخصی و صمیمانه فرد برای تعلق داشتن به یک مکان باید همیشه با گفتارها و اشکال مطالبات اجتماعی - مکانی مطابقت داشته باشد. همچنین نتایج تحقیق مشخص می‌کند که مهم‌ترین شاخص حس مکان احساس عمیق محله است که ۸۴٪ از واریانس و مهم‌ترین شاخص تعلق، تحقق نیازها است که ۶۴٪ از واریانس را تبیین می‌کند.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۳

شماره صفحات: ۱۰۷-۱۲۲

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

تعلق، حس مکان، اجتماع، محله باقرآباد شهر رشت.

استاد: رنجبری، امیر؛ جعفری مهرآبادی، مریم؛ آقائی زاده، اسماعیل (۱۴۰۲)، **تحلیلی بر رابطه حس مکان با تعلق در محلات شهری (نمونه موردی: محله باقرآباد شهر رشت)**، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۴، شماره ۵۲، مردودشت، صص ۱۰۷-۱۲۲.

DOI: 10.30495/JUPM.2021.25813.3609

DOR: 20.1001.1.22285229.1402.14.52.2.4

* این مقاله بر گرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان سنجش هویت محله ای با تاکید بر حس تعلق به راهنمایی دکتر مریم جعفری مهرآبادی در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه گیلان می‌باشد که توسط شهرداری رشت مورد حمایت مالی قرار گرفته است.

^۱ نویسنده مسئول: مریم جعفری مهرآبادی

نشانی: رشت، بزرگراه خلیج فارس، کیلومتر ۵ جاده قزوین، مجتمع دانشگاه گیلان؛ کدپستی ۴۱۹۹۶۱۳۷۶

تلفن: ۰۱۳ - ۳۳۶۹۰۲۷۴ - ۸

پست الکترونیکی: mjafari@guilan.ac.ir

مقدمه

امروزه دغدغه پژوهش‌های محله تا حدود زیادی مربوط به دوجنبه اصلی توسعه محله: نوسازی و زوال می‌باشد، که تغییرات محله را شامل می‌شوند (Grossmann & Haase, 2015). تعلق عامل مهمی در تغییرات محله است. به‌عنوان مثال ابزاری برای نشان دادن هویت افراد محله با آمدن تازه واردین به محله است (Douglass, 2012). همچنین، وفاداری، تلاش برای ساختن و سرمایه‌گذاری در محله (et Rabbani, 2010)، احساس غرور مدنی (Collins, 2016)، مشارکت در فعالیتهای، احیای جوامع محلی (Fallov, 2010)، از جانب محققان به‌عنوان نتایج تعلق محله‌ای ذکر شده‌اند. ایجاد تعلق یک فرایند اجتماعی و فرهنگی پیچیده و پویا است (Robertson et al, 2010). از سوی دیگر تعلق مفهومی مبهم است که عموماً بطور نامناسبی تحت نظریه درآمده است (Antonsich, 2010: 644). چنین وضعیتی معلول استفاده از این مفهوم در مکتب‌ها و زمینه‌های تحقیقی متفاوت (زمینه‌های قومی، ملی، مذهبی، جنسیت و گرایش‌های جنسی) است (Wood & Waite, 2011) تعلق به محله فراتر از معنای اجتماعی مکان است (Martin, 2003). به این ترتیب که ممکن است مربوط به ویژگی‌های محیطی آن باشد. مکان‌های متمایزتر فیزیکی ارتباط عاطفی قوی‌تری برای ساکنین به ارمغان می‌آورد (Lewicka, 2011). بر مبنای چنین مفهوم لایه‌ای و چند بعدی از محله (نه تنها به‌عنوان فضاهای اجتماعی و نمادین بلکه همچنین به‌عنوان قرارگاه مادی که زندگی روزمره ساکنان را همساز کرده و شکل می‌دهد) مطالعه تعلق صورت می‌گیرد. مفاهیم تعلق و حس مکان به شکل واضحی به هم پیوسته‌اند و به عبارتی تصور یک درک مشترک نیز بین آنها وجود دارد.

در نوسازی محلاتی که عموماً در محدوده مرکزی شهرها واقع شده‌اند و دارای ماهیت اجتماعی – اقتصادی هستند (Mangen, 2011)، زمانی که گروهی از طبقه متوسط وارد محله می‌شوند دو روایت متفاوت از تعلق قابل مشاهده است: تعلق نوستالژیک و انتخابی. در روایت نوستالژیک افراد قدیمی محله با دغدغه از دست دادن انسجام اجتماعی و افول اجتماع مواجه هستند. سنت‌های تاریخی به معنی واقعی برایشان مهم نیست و صرفاً بصورت نمادین برای مرزبندی بین تازه‌واردین مورد توجه می‌باشد. در مقابل تعلق انتخابی به تعلق افراد طبقه متوسط اشاره دارد که در تعلق خود به آنچه مکان به آن‌ها می‌دهد توجه دارند. این امر خود را در مصرف طبقه متوسط جدیدالورود نشان می‌دهد که از عادت‌واره خاصی پیروی می‌کند (Savage, 2010). آنچه مشاهده می‌شود این است که فرایند ورود طبقه جدید به محله و نوسازی، عملی فرهنگی – اجتماعی و حاصل فرایندهای بازار همچنین بدون دخالت دولت در این فرایند است. اما سویتمل (۲۰۱۴) در پژوهش خود گویی نقش دولت را در نظر می‌گیرد و به تعلق با محوریت انسجام محله توجه دارد. منطق اصلی برنامه‌های اختلاط اجتماعی این است که ورود ساکنان طبقه متوسط در محله‌های محروم اجتماعی و اقتصادی منجر به تحرک اجتماعی رو به بالا و در نتیجه انسجام اجتماعی و تعلق از طرف طبقه‌های پایین‌تر می‌شود (Soytemel, 2014). مکانیسم این فرایند به این صورت انجام می‌گیرد: ساکنان طبقه متوسط باید به‌عنوان نقش الگوهای رفتاری عمل کنند، سرمایه آن‌ها باید جذب کسب‌وکارهای جدید شود و آن‌ها باید در محله مداخله کنند (Barwick, 2017). سویتمل معتقد است در نوسازی محلات؛ فرایند جابه‌جایی باید هر دو گروه را قادر سازد کنار یکدیگر زندگی کنند. به همین دلیل او برخلاف ساوج که تعلق طبقه متوسط را نشانگر تعلق محله می‌دانست، تعلق همه افراد محله را مورد توجه قرار می‌دهد، به شکلی که بیشتر با برنامه‌های اختلاط اجتماعی دولت تطابق دارد (Soytemel, 2014) چنین به نظر می‌رسد که تعلق عموماً بصورت پیروی از عادت‌واره گروهی در نظر گرفته می‌شود. اما فرد برای نشان دادن تعلق خود بصورت عمل، نیاز به درک ذهنی هویت خود دارد. حس مکان در شکل دادن و حفظ هویت فردی اهمیت دارد. مردم به مکان‌هایی که در آن زندگی می‌کنند، معنی می‌دهند و هویت خود را براساس این روابط معنی دار ایجاد می‌کنند (Attanapola, 2007: 219). حس مکان به صورت هویت‌مندی ساکنان و به نوعی دید از پایین (نزدیکی و درونی بودن روابط) در نظر گرفته می‌شود (Carter et al, 2007). حس مکان و تعلق از لحاظ تحلیلی متمایز هستند ولی از لحاظ تجربی همبستگی دارند (Pollini, 2005)، هدف این تحقیق بررسی تعلق در زمینه جابه‌جایی افراد با طبقات اجتماعی مختلف در داخل محلات و همبستگی نمادین آنها در ترجیحات سکونتی جدید خود است. از سوی دیگر با نظر به این که تفاوت اجتماعی عنصر اساسی در تعلق می‌باشد (Atkinson et al, 2016: 185)، می‌توان مشاهده کرد که این تفاوت بیشتر در قالب گروهی نمایان می‌شود بصورتی که افراد براساس عادت‌واره گروهی عمل می‌کنند و با انجام اعمالی همواره سعی می‌کنند تعلق خود را به گروه نشان دهند. اما مقاله پیش رو به این نکته توجه می‌کند که تعلق مبحثی عمیقاً عاطفی است و به انواع جدیدی از تحقیقات و راه‌های تحقیقات پراگماتیک احتیاج دارد (Atkinson et al, 2016: 186). به نحوی که افراد در موضع عمل خود از لحاظ ذهنی احساس ریشه‌داری، امنیت، صمیمیت و نزدیکی داشته باشند (Yarker, 2017: 3). به همین منظور هدف دیگر مقاله بررسی ارتباط بین تعلق و حس مکان می‌باشد

محله باقرآباد شهر رشت به‌عنوان یکی از محلات دارای قدمتی بالای ۲۰۰ سال، یکی از محدوده‌هایی است که بافت فرسوده در آن دیده می‌شود و جزئی از هسته اولیه شهر رشت محسوب می‌شود. این محله در زمینه مسائل اجتماعی، اقتصادی و کالبدی دچار مشکلاتی می‌باشد. همین امر سبب شد تا ساکنان اصلی این بافت قدیمی و به‌ویژه آنان که از استطاعت مالی برخوردار بوده‌اند به تدریج از این محله به بخش‌های جدیدتر نقل مکان کنند و به‌جای آنان افرادی از اقشار کم‌درآمد در این محله ساکن شوند؛ این افراد اغلب ناگزیر به این محله روی آورده‌اند از این رو تعلق و به تبع آن تعهدی هم نسبت به حفاظت این نواحی در خود نمی‌بینند. در نتیجه این محدوده از شهر روزبه‌روز مهجورتر شد (Municipality of Rasht, 2015). در سالیان اخیر این محله مورد بازسازی قرار گرفته‌است. به این ترتیب سوالاتی به این شکل مطرح می‌شوند

۱- بین حس مکان و تعلق در محله باقرآباد شهر رشت چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۲- میزان اثر گذاری هر کدام از مولفه های حس مکان بر تعلق چقدر می‌باشد؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

مشترک بوجود می‌آید. با توجه به این که مفهوم تعلق و هویت قرابت معنایی بسیاری باهم دارند و تعلق نمودی از هویت می‌باشد. دو مقاله اسمیت (۱۹۸۴، ۱۹۸۵) از تحقیقات پایه در زمینه تعلق محلات می‌باشد. به این علت که او محله را به عنوان یک اجتماع با مسئولیت محدود (یعنی افراد بر اساس میزان مسئولیت و تعهدی که نسبت به محله دارند شناسایی می‌شوند و به محله تعلق دارند) در نظر می‌گیرد و ساکنان محله بر اساس جایگاه حقوقی‌شان مورد توجه هستند. اسمیت بر روابط رسمی اجتماعی توجه داشته است. در مقاله (ایجاد هویت محله از طریق فعالیت شهروندان) وی نقش سازمان های محلی را در خلق یک حس از هویت میان ساکنان محله را بررسی می‌کند. نتیجه این است که محله همانند یک جامعه با مسئولیت محدود عمل می‌کند و شامل تعداد کم ساکنان فعال می‌باشد که حس تعلق خود را نشان می‌دهند (smith, 1984). همچنین وی در پژوهش دیگری (فعالیت و وضعیت اجتماعی عوامل تعیین کننده هویت محله) این مسئله را بررسی می‌کند که چگونه هویت محله از مکان بوجود می‌آید. نتیجه این پژوهش حاکی از این است که فعالیت‌ها در هویت نفوذ قوی‌تری دارند و وضعیت فعالان در نشان دادن حس دلبستگی محله معیار مناسبی است. فعالیت در اینجا به مشارکت در پویایی محله اطلاق می‌شود که با وضعیت فرد (وضع حقوقی و شانی) در ارتباط است (smith, 1985). پژوهش برناردو و اولیویرا در چهار محله مجاور هم در شهر لیسبون با هدف بررسی درک هویت مکانی محله از بین خود ساکنان محله (درگروه) و ساکنان محله‌های دیگر (خارج از گروه) انجام شده است. نتایج نشان داد که هویت مکانی با رضایت محله، تفاوت‌های مناسب برون‌گروهی، جانبداری به درون گروه و کاهش ارزش خارج گروه بسیار در ارتباط بود. تفاوت‌های برون‌گروهی، جانبداری به درون گروه و کاهش ارزش خارج گروه و اعمالی است که در جهت نشان دادن تعلق و هویت اجتماعی به محله انجام می‌گیرد که این عوامل با رضایت مکانی و هویت مکانی ارتباط دارد و این‌ها همان بعد شخصی و عاطفی تعلق می‌باشد (Bernardo & Oliveira, 2016). هدف پینکستر بررسی نحوه درک، تجربه و احساس معنای زندگی ساکنان با توجه به تغییر محله و چگونگی تاثیر این امر بر احساس تعلق آنها است. نتایج پژوهش او حاکی از این است که با این که یک گروه خاص از ساکنین حس تعلق قویتری نسبت به محله دارند، فرایند زوال محله را نیز درک می‌کنند و آن را به تغییر سیاستهای مسکونی، کنار رفتن دولت رفاه محلی و تغییر پارادایم‌ها در حکومت محله‌ای نسبت می‌دهند (Pinkster, 2016). پژوهش یارکر با هدف ایجاد چارچوب نظری بهتر برای سازگاری حس هویت و همبستگی با مکانهای محلی، جهانی و تحرک صورت گرفته است. نتایج حاکی از آن است که تفسیرهای تجربی بر اساس اعتماد، تعهد و کنایه می‌تواند به راحتی به عنوان بعدی از تعلق را شکل دهند. این موضوعات ارتباط نزدیکی با دلبستگی به مکان دارد (Yarker, 2017). فروست و کاتنی بررسی کرده‌اند که هویت و دلبستگی مکان (امر شخصی و درونی) تا چه حد و به چه روش‌هایی به صورت نسلی منتقل می‌شود. یافته‌های تحقیق آنها تعلق و هویت محله‌ای قوی‌ای را نشان می‌دهد. این تعلق بر اساس تجربیات ذهنی مثبت (جشن تنوع، همسایگی) و منفی (نژادپرستی و تبعیض) شکل می‌گیرد. به عبارتی تجربیات ذهنی و شخصی تاثیر بزرگی در تعلق عملکردی و گسترش افق های فضایی فراتر از همسایگی های نزدیک را دارد (Frost & Catney, 2019). پریس به بررسی چگونگی ایجاد تعلق در دو محله پسا صنعتی واقع در مناطق شهری گریسمسبای و شفیلد انگلستان می‌پردازد. نتایج مشخص می‌کند که با وجود جدا شدن کار از محله‌های تاریخی اشتغال افراد با اعمال مکانها هویت خود را ریشه دار می‌کنند و جایی را که می‌توانند به آن تعلق بگیرند ایجاد می‌کنند (Preece, 2020).

نتایج تحقیق توکلی‌نیا و همکاران (۱۳۹۴) (سنجش میزان حس تعلق خاطر مکانی و تاثیرات فضایی- مکانی آن در بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: محله سهل‌آباد شیراز) نشان می‌دهد که شاخص‌های تعلق احساسی به مکان، تعلق کارکردی، تعلق مفهومی به‌ترتیب امتیاز کسب کرده‌اند و پژوهش عواملی چون وجهه محله، دسترسی به خدمات، پوشش گیاهی، نمای خیابان و نوع بافت محله با میزان احساس تعلق مکانی افراد به مکان رابطه معناداری داشته‌اند و شاخصه‌های تعلق احساسی و نیز تعلق مکانی به مراتب تاثیرات فضایی- مکانی بیشتری نسبت به تعلق مفهومی در محله مورد تحقیق داشته‌اند. از تاثیرات فضایی- مکانی حس تعلق به مکان می‌توان به افزایش میزان مشارکت شهروندان در امور شهری، پرداخت مالیات، نگهداری از تجهیزات و نیز حفظ نظافت محله توسط شهروندان اشاره کرد (Tavakoli Nia et al, 2015). شیخی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان (مطالعه تطبیقی حس تعلق مکانی در سکونتگاه‌های رسمی و غیررسمی (مورد مطالعه: شهر جدید پرند و نسیم شهر) به این نتیجه رسیده‌اند که حس تعلق مکانی در شهر جدید پرند به‌ترتیب از سرمایه اجتماعی، نگرش به ویژگی‌های فضایی- کالبدی، سرمایه فرهنگی و حس تعلق مکانی و در نسیم شهر به‌ترتیب سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و نگرش به ویژگی‌های فضایی- کالبدی تأثیر می‌پذیرد. در مجموع مطابق نتایج حاصله سرمایه اجتماعی مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر حس تعلق مکان در دو شهر پرند و نسیم شهر است (Sheikhi et al, 2015). پژوهش دانشپور و صفار سبزواری نشان می‌دهد که سه هنجار تنوع و جذابیت، شخصیت کالبدی منحصر به فرد و دید و منظر نسبت به سایر عوامل کالبدی همبستگی بیشتری با حس تعلق به مکان مورد مطالعه دارند و انعطاف‌پذیری میزان همبستگی پایین‌تری نسبت به سایر عوامل برخوردار است. همچنین سنجه‌های وجود تسهیلات رفاهی، وجود پارکینگ کافی، وجود نظم و هماهنگی، رعایت تناسبات بصری در فضا و ایمنی عابر پیاده، به‌ترتیب کمترین مطلوبیت را دارند که لازم است به منظور افزایش حس تعلق به مکان، در بازطراحی فضا مورد توجه بیشتری قرار گیرند (Daneshpour & Saffar, 2018). یافته‌های پژوهش حاتمی خانگاہی و همکاران نشان می‌دهد که، اگرچه احساس تعلق به مکان در محلات قدیمی بیشتر از محلات جدید است، اما عوامل مؤثر بر حس تعلق به مکان در محلات قدیمی، ماهیت متفاوتی در مقایسه با محلات جدید دارد. در محلات قدیمی علاوه بر پیوندهای تاریخی و خانوادگی در افراد، عوامل اجتماعی نسبت به عوامل کالبدی، عامل قویتر و اثرگذارتری بر سطح رضایتمندی و حس تعلق در ساکنان محله است. با این حال در محلات جدید نیز به دلیل پیرنگ بودن برخی از فاکتورهای بعد کالبدی مانند وجود عناصر طبیعی، فضاهای باز، امکانات تفریحی و موارد مشابه، سطح مطلوب رضایتمندی ساکنان وجود دارد (Hatami Khaneghahi et al, 2020)

تعلق اصطلاحی است که هنوز به طور مبهم تعریف شده و در مرحله نظریه‌پردازی است. همین موضوع باعث شده است در فرهنگ جغرافیای انسانی نام و تعریفی از این اصطلاح وجود نداشته باشد (Antonsich, 2010: 645). اما تعاریف مختصری در این باره وجود دارد که بیشتر شرایط بوجود آمدن تعلق را توصیف می‌کند. اشاعه تاریخی فرهنگ‌ها و انتقال آنها در فضا و چشم اندازهایی که بوجود آورده‌اند، همچنین حرکت فرهنگ‌ها و چگونگی ارتباط آنها با یکدیگر عوامل اساسی در خلق تعلق هستند که نمایانگر تفاوت و تحرک می‌باشد (Krang, 1390: 230). در زمینه تعلق نظریه‌های مختلفی وجود دارد. آنتونیش بر این متمرکز است که تعلق به چه معنایی است و چگونه ادعا می‌شود. دو بعد عمده تحلیلی ۱- تعلق به عنوان یک حس شخصی، صمیمی و بودن در خانه ۲- تعلق به عنوان یک منبع گفتمانی که اشکال مطالبات اجتماعی فضایی محرومیت را می‌سازد و سازماندهی بحث آن را تشکیل می‌دهد. اولین سطح تحلیلی این است که متوجه شویم که چگونه احساس عاطفی یک فرد به مکان خاصی متصل می‌شود تا تعلق مکان ایجاد کند. سطح تحلیلی دوم بیان می‌دارد که اینکه بتوانید در مکانی احساس کنید که در خانه خود هستید فقط یک مسئله شخصی نیست بلکه یک مسئله اجتماعی نیز هست. در واقع، اگر کسی احساس کند که توسط افرادی که در آن مکان زندگی می‌کنند طرد شده یا مورد استقبال قرار نگرفته است، احساس تعلق خاطر او قطعاً خراب خواهد شد. تعلق به عبارتی همان تعلق داشتن به گروهی از افراد می‌شود، یعنی تعلق به هویت اجتماعی و فردی مترادف می‌شود. به همین دلیل است که سیاست‌های تعلق خاطر اغلب با سیاست‌های هویتی همراه است. عضویت (در یک گروه) و مالکیت (یک مکان) از عوامل هرگونه سیاست تعلق است (Antonsich, 2010) از نظر فنستر تأکید بر تنوع و نه همگنی همچنین تمرکز بر روابط قدرت اجتماعی به‌عنوان عوامل مهم در بررسی تعلق است (Fenster & Vize, 2007). وی تعلق را در چهارچوب کارکردی، رسمی و نمادین بیان می‌دارد. کارکردی بر مبنای مکانی است که شما در آن زندگی می‌کنید، خرید خود را انجام می‌دهید، از وقت آزاد خود لذت می‌برید. رسمی مربوط به وضعیت شهروندی است و در نهایت تعلق سمبولیک براساس احساس نزدیکی به نمادهای خاص براساس خاطرات است (Fenster, 2004)

که احساس شخصی، صمیمی و خصوصی وابستگی به مکان از رویه‌های روزمره ساخته شده و رشد می‌کند و تعلق به عنوان یک ساختار رسمی، عضویت رسمی و عمومی به عنوان مثال در شهروندی نمود پیدا می‌کند.

حس مکان معمولاً برای اشاره به نگرش‌ها و احساسات افراد در قبال مناطق جغرافیایی خود اشاره دارد. بیشتر روابط صمیمی، شخصی و عاطفی بین خود و مکان را نشان می‌دهد. بنابراین حس مکان به‌طور عمده به‌عنوان ویژگی‌های مثبت عاطفی، احساس محبت و عشق به مکان را جلوه‌گر می‌سازد (Gregory et al, 2009: 695). حس مکان ریشه در شاخه جغرافیای فرهنگی و مکتب انسان‌گرا دارد. این جغرافیا ویژگی‌های ذهنی انسان، آگاهی، ارزش‌ها و ادراکات بیشتر ناب را که در ارتباط با علوم انسانی و تلاش‌های هنری و ادبی است برجسته می‌کند (Ley, 1981). بی‌فوتوان در ۱۹۷۴ در اثر خود با عنوان توپوفیلیا، تعلق عاطفی و عشق به مکان را مورد توجه قرار داده و از آن با عنوان دل‌بستگی به وطن یاد می‌کند که همان حس مکان است. توان از دید جغرافیایی حس مکان را به‌عنوان رابطه عاطفی افراد با محیط مادی تعریف می‌کند و بر نقش محیط فیزیکی حامل احساس تأکید می‌کند (Tuan 1974: 93). وی به بازه‌ای از ریشه داشتن در سرزمین، احساس غیرت به آن و احساس انسانی مشترک در دل‌بستگی به وطن اشاره می‌کند (Tuan, 1936). رلف برای اشاره به حس مکان به تجربه مکان از لحاظ داخلی بودن و خارجی بودن توجه دارد (Aitken & Valentine, 1937: 54). شناختی که در این نظریه حاصل می‌شود بر پایه‌ی جغرافیای شخصی شکل می‌گیرد. این شناختی خود محور است که بسیار وابسته به تجربه‌های بی‌واسطه فرد از محیط، خاطرات او و تصوراتش است (Pakzad, 1934: 184). ریشه داشتن در مکان یعنی داشتن نقطه‌ی اتکای امنی برای نگرستن به جهان. وابسته بودن به مکان توجه نشان دادن به آن را همراه می‌آورد (Relph, 1935: 51) سیمون از مفهوم حس در خانه بودن (راحتی در مکان) که همان حس مکان است یاد می‌کند. به عقیده وی، خانه مهم‌ترین مرکزیت ذهنی مکان و تعلق به آن است. سیمون اجزای اصلی حس در خانه بودن را به این ترتیب معرفی می‌کند. ریشه دار بودن، از آن خودسازی، احیا، آسایش روابط گرم و دوستانه (Behzadfar & Shakibamenes, 1933).

مواد و روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و با توجه به شیوه تحلیل، پژوهشی توصیفی - تحلیلی محسوب می‌شود. گردآوری اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه و شیوه نمونه‌گیری در این تحقیق به صورت تصادفی سیستماتیک بوده است. در پرسشنامه شاخص‌های حس مکان با ۱۲ گویه و شاخص‌های حس تعلق با ۱۵ گویه در نظر گرفته شده است (تعاریف موجود در جدول ۱ و ۲ تعریفی کلی از مولفه‌های مفهیمی می‌باشد) (جدول شماره ۱ و ۲). پس از گردآوری داده‌ها، براساس آمارهای توصیفی با استفاده از نرم افزارهای SPSS و AMOS داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. پرسشنامه بر اساس ادبیات پژوهش طراحی شده است. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شده (جدول شماره ۳) و همچنین برای تعیین اینکه آیا نمونه انتخاب شده از جامعه‌ای با توزیع نرمال به دست آمده، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (Kolmogorov-Smirnov) به کار برده شد (جدول شماره ۴) براساس خروجی جدول ۴ و با توجه به میزان Sig. (2-tailed) یا $p\text{-value}$ (۰/۸۱۷)، دلیلی بر رد فرض صفر (بدین محتوا که نمونه مدنظر از توزیع نرمال به دست آمده) وجود ندارد؛ بنابراین به طور کلی می‌توان گفت دلیلی بر رد این ادعا که توزیع مدنظر نرمال است، وجود ندارد و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تطابق نمونه با توزیع نظری غیر معنادار است: $Z = 0/884$ $p > 0/005$.

جدول (۱): عملیاتی سازی مفهوم حس مکان

مفهوم	مولفه	شاخص
حس مکان	کیفیت ریشه داشتن در محله (Williams & Kitchen, 2012) (Williams & Gallina, 2014) (Williams et al, 2010)	میزان داشتن خاطرات از محله، سخت بودن تصور زندگی در محله دیگر، ماندن در محله تا جایی که سلامتی اجازه می‌دهد
	احساس عمیق به محله (Williams & Kitchen, 2012) (Williams & Gallina, 2014) (Williams et al, 2010)	اهمیت معنوی داشتن محله، احساس افتخار کردن به محله، دوست داشتن محله خود، احساس آرامش در محله
	همسایه‌ها (Williams & Kitchen, 2012) (Williams & Gallina, 2014) (Williams et al, 2010)	میزان شناخت همسایگان، داشتن دوستان نزدیک و صمیمی در همسایگی خود، عمق بالای روابط با همسایگان که با ترک محله نیز پایدار است.

منبع: مطالعات اسنادی نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول (۲): عملیاتی سازی مفهوم تعلق

مفهوم	مولفه	شاخص
تعلق	عضویت (ارتباطات و آشنایی ها) (Chavis et al., 1986), (Glynn, 1981), (Cameron, et al, 1996), (Lalli, 1992), (Skjaveland et al, 2000), (French et al, 2014), (Naderi et al, 2012)	توانایی کمک گرفتن از هم محله‌ای ها، برقراری ارتباط با هم محله‌ای‌ها در زمان دیدار، داشتن سبک زندگی مشترک، وجود شبکه های اجتماعی در سطح محله
	تحقق نیازها (حمایت) (Chavis et al., 1986), (Glynn, 1981), (Skjaveland et al, 1996), (Lalli, 1992), (Cameron, 2000), (rown et al, 1986), (French et al, 2014), (Naderi et al, 2012)	در صورت نیاز داشتن حمایت افراد محله از یکدیگر به علت انسجام بالا، در صورت نیاز داشتن حمایت نهادهای محله از افراد محله، داشتن اعتماد مردم به هم‌محله‌ای‌های خود که در صورت نیاز به یکدیگر کمک خواهند کرد، حمایت از هم محله‌ای خود به علت قرار گرفتن در یک گروه (محله)
	تأثیرگذاری (نفوذ) (Chavis et al., 1986), (Glynn, 1981), (Skjaveland et al, 1996), (Lalli, 1992), (rown et al, 1986), (Cameron, 2000), (French et al, 2014), (Naderi et al, 2012)	میزان تأثیر شورای محله در جریانات محله، حساس بودن شورای محله به اتفاقات محله، مهم بودن میزان تأثیرگذاری مردم در زیبایی محله، تأثیر افراد محله در توسعه محله، نبود افراد مشارکت کننده در محله برای تأثیرگذاری در محله، یکدست بودن شورای محله برای مشارکت در تأثیر گذاشتن در محله

منبع: مطالعات اسنادی نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول (۳): میزان پایایی پرسشنامه

تعداد پرسش	آلفای کرونباخ
۱۲	۰/۸۰
۱۵	۰/۸۰

منبع: مطالعات اسنادی نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول (۴): آزمون کولموگروف-اسمیرنوف تک نمونه ای

پایداری ضریب شاخص های تحقیق	آزمون	پارامترهای نرمال
۲۸۷۶	میانگین	۱۸۷۰۰
	انحراف	
	استاندارد	
۰/۸۸۴	Kolmogorov-Smirnov Z Sig	۰/۸۱۷

منبع: مطالعات اسنادی نگارندگان، ۱۳۹۹

محدوده مورد مطالعه

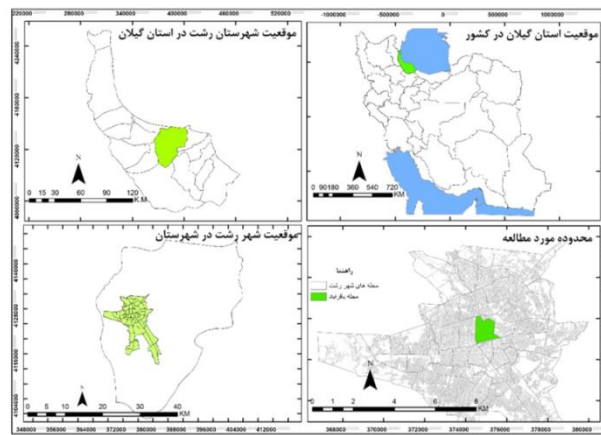
باقرآباد یکی از قسمت‌های محله صیقلان می‌باشد که در جوار سرخ بنده واقع شده است (نیکویه، ۱۳۸۷: ۱۶۰). محله باقرآباد دارای قدمتی بالای ۲۰۰ سال بوده و یکی از محدوده‌هایی است که بافت فرسوده در آن دیده می‌شود و جزئی از هسته اولیه شهر رشت به‌شمار می‌رود. از مسائل و مشکلات اصلی و ساختار کالبدی بافت این خیابان می‌توان به قدمت طولانی، فرسودگی بیشتر بافت‌ها، تنگی گذرگاه‌ها، کمبود تجهیزات و امکانات زیرساختی، کاهش ارزش بها و مسائل زیستی اشاره نمود. تا اواخر دوره قاجاریه، شکل غالب رشد شهر رشت با پیروی از الگوی سنتی گذشته بود و محله‌ها برای عابران پیاده و حرکت گاری‌ها ساخته می‌شد؛ اما با ورود اتومبیل و دیگر وسایل زندگی مدرن شکل غالب شهر به تدریج با گذشته خود تغییر کرده است (سند توسعه محلات، ۱۳۹۴: شهرداری منطقه ۲)

جدول (۵): اطلاعات توصیفی محله باقرآباد شهر رشت

جمعیت	تعداد واحد های مسکونی	مساحت (هکتار)	تعداد کارگاه	فضای سبز	اماکن مذهبی	مراکز آموزشی	تعداد ادارات	تعداد مغازه ها
۱۲۰۹۷ نفر	۲۳۳۷	۱۰۱	۱۰۶	۱۰۰۰ مترمربع	۵	۱۶	۱۱	۲۷۰۰

منبع: سند توسعه محلات منطقه دو شهرداری رشت ۱۳۹۴

شکل (۱): محدوده مورد مطالعه

بحث و ارائه یافته‌ها:

یافته‌های توصیفی

در این پژوهش، تعداد افراد مورد مطالعه ۳۷۵ نفر می باشد که از درون جامعه آماری مورد مطالعه بوده است. مطابق با جدول ۶، از این میزان ۲۰۶ نفر مرد و ۱۶۹ نفر زن بوده اند. ۶۸ درصد پاسخگویان کمتر از ۳۵ سال سن داشته اند، ۲۰/۸ درصد پاسخگویان بومی محله می باشند بر اساس آمار بیش از پنجاه درصد افراد طی ده سال اخیر در محله ساکن شده اند. این مسئله اشاره به بحث مهاجرت به این محله دارد. اما این مهاجرت لزوماً به معنی مهاجرت از شهرها یا مناطق دیگر استانها نیست بلکه ممکن است شامل افرادی باشد که پیشتر ساکن این محله و به عبارتی بومی آن بوده اند اما به دلایلی مجبور به ترک محله شده بودند که اکنون دوباره به محله بازگشته اند و ۲۵/۸ درصد دارای مالکیت اجاره ای می باشند. پاسخگویان برای بیان مالکیت اعیانی از واژه های سرقفلی نیز استفاده می کردند.

جدول (۶): اطلاعات توصیفی پاسخگویان

مشخصات آماری	تعداد	درصد	جنسیت
مرد	۲۰۶	۵۴/۹۳	جنسیت
زن	۱۶۹	۴۵/۰۷	
سال (۲۰-۲۵)	۷۵	۲۰	سن
سال (۲۵-۳۰)	۸۶	۲۲/۹۳	
سال (۳۰-۳۵)	۹۴	۲۵/۰۷	
سال (۳۵-۴۰)	۶۳	۱۶/۸	
۴۰ به بالا	۵۷	۱۵/۲	
زیر دیپلم	۸۳	۲۲/۲	میزان تحصیلات
دیپلم	۱۴۳	۳۸/۱	
لیسانس	۹۷	۲۵/۸	
فوق لیسانس و بالاتر	۵۲	۱۳/۹	مدت سکونت
کمتر از یک سال	۵۸	۱۵/۴۸	
یک تا ۵ سال	۸۰	۲۱/۳۳	
۵ تا ده سال	۶۷	۱۷/۸۶	
ده سال به بالا	۹۲	۲۴/۵۳	
بومی و سکونت دو نسل به بالا	۷۸	۲۰/۸	نوع مالکیت
ملکی عرصه اعیان	۹۵	۲۵/۳	
ملکی اعیان	۱۲۸	۳۴/۳	
اجاره ای	۹۷	۲۵/۸	
دربرابر خدمت	۳۴	۹	
سایر	۲۱	۵/۶	

منبع: مطالعات پیمایشی نگارندگان، ۱۳۹۹

یافته های استنباطی

وجه تمایز حس مکان و تعلق در این پژوهش این مسئله است که حس مکان با ارتباط نزدیک و روابط عاطفی تک تک افراد درون محله که احساسی از هویت را به افراد می دهد نشان داده می شود اما تعلق بر این نکته تأکید دارد که اگر ما حس مکان داریم، چطور آن را نشان می دهیم. پس به ماهیت عمل واره هویت اشاره دارد. این بحث در اینجا با نگرش افراد به اعمال تعلق در محله مورد بررسی قرار گرفته است. چنانکه که گویه ها و شاخص ها نیز نشان می دهند، در بحث تعلق با همکاری، با ارتباط سازنده (نه صرفاً نزدیک و صمیمی، برقرار کردن ارتباط برای انجام فعالیتی) مشارکت، ساختن اجتماع مواجه هستیم که در زمینه این شاخص در حد متوسط قرار دارند. برای کشف رابطه بین دو مؤلفه حس مکان و تعلق در محله باقرآباد رشت، از همستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون بیانگر رابطه معنادار مثبت بین حس مکان و تعلق افراد در محله باقرآباد است، یعنی با افزایش حس مکان میزان تعلق نیز افزایش می یابد (جدول ۷).

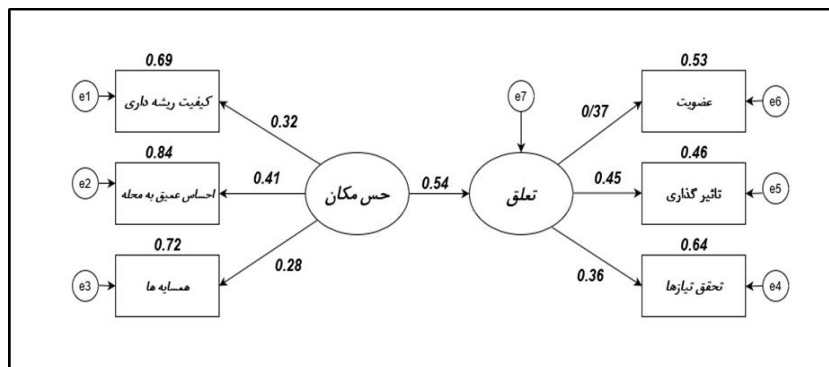
جدول (۷): نتایج آزمون پیرسون بین حس مکان و حس تعلق

فرضیه	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	تأیید یا رد
حس مکان / تعلق	۰/۴۶۲	۰/۰۰۰	تأیید

منبع: محاسبات آماری نگارندگان، ۱۳۹۹

تحلیل مسیر با استفاده از شاخص های الگوهای برازندگی معادلات ساختاری

برای ارزیابی الگوی معادلات ساختاری از چند شاخص استفاده می شود. در این تحقیق از شاخص های مطلق و نسبی استفاده شده است. در شاخص های مطلق یک شاخص مورد استفاده، شاخص مجذور کای (χ^2) است که شاخص برازندگی مطابق مدل به حساب می آید و هر چه از صفر بزرگتر باشد، برازندگی مدل کمتر است. وقتی حجم نمونه ۷۵ تا ۲۰۰ باشد، مقدار مجذور کای (χ^2) اندازه معقول برازندگی است؛ اما برای مدل های با N بزرگتر، مجذور کای (χ^2) تقریباً همیشه از نظر آماری معنادار است و این موجب می شود که آماره مجذور کای (χ^2) تقریباً همیشه مدل را رد کند. از آنجاکه مجذور کای نسبت به اندازه نمونه بسیار حساس است، بسیاری از پژوهشگران مجذور کای را نسبت به درجه آزادی آن، یعنی مجذور کای نسبی (df^2/x) می سنجند و نسبت این شاخص اثر اندازه نمونه را بر مدل مجذور کای به حداقل می رسانند. چنانچه این شاخص کمتر از ۲ باشد برازندگی عالی و چنانچه بین ۲ تا ۵ باشد، برازندگی خوب و چنانچه بزرگتر از ۵ باشد، برازندگی ضعیف و غیرقابل قبول الگو را نشان می دهد (Hakimi et al, 2015: 127). از شاخص های نسبی مورد استفاده در این تحقیق می توان به شاخص برازش اصلاح شده (که شاخص بنتلر بونت هم نامیده می شود) اشاره کرد که برای مقادیر بالای ۰/۹ قابل قبول و نشانه برازندگی مدل است. شاخص برازندگی تطبیقی بزرگتر از ۰/۹ قابل قبول و نشانه برازندگی مدل است. این شاخص از طریق مقایسه مدلی به اصطلاح مستقل که در آن بین متغیرها هیچ رابطه ای نیست با مدل پیشنهادی مورد نظر، مقدار بهبود را می آزماید. شاخص برازندگی تطبیقی از لحاظ معنا مانند شاخص برازش اصلاح شده است با این تفاوت که برای حجم گروه نمونه جریمه می دهد. در شکل ۲ معیارهای برازش مدل پژوهش و حد قابل قبول شاخص های مورد بررسی، ارائه شده است.

شکل ۲: نمودار برآورد ضرایب مسیر (منبع: محاسبات آماری نگارندگان)

در شکل ۲ اعداد روی مسیرها با وزن‌های مسیر یا بتاست و اعداد روی مستطیل‌ها، میزان واریانس تبیین شده است. به‌طور مثال، واریانس تبیین شده عضویت برابر با ۵۳ درصد است. این واریانس برای شاخص‌های تعلق تحقق نیازها و تأثیرگذاری به ترتیب ۴۶ و ۶۴ درصد است. واریانس تبیین شده برای شاخص‌های حس مکان برابر است با کیفیت ریشه‌داری ۶۹ درصد، احساس عمیق به محله ۸۴ درصد و همسایه‌ها ۷۲ درصد. همچنین واریانس تبیین شده تأثیر شاخص‌های حس مکان بر تعلق برابر ۵۴ درصد است؛ بنابراین نتایج نشان می‌دهد مهم‌ترین شاخص حس مکان، احساس عمیق به محله است که ۸۴ درصد از واریانس را تبیین می‌کند. همچنین، مهم‌ترین شاخص تعلق در محله باقرآباد شاخص تحقق نیازها می‌باشد. همچنین می‌توان گفت حس مکان در حد متوسط ۵۴ درصد روی شاخص‌های تعلق تأثیر دارد. بر اساس جدول ۸ نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی برابر با ۴/۷۰۵ است که دلالت بر مطلوب بودن مدل است. ریشه مجذورات خطای برآورد، ۰/۸ است که حاکی از قابل قبول بودن مدل است. شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۸۴۵ و شاخص نیکویی اصلاح شده ۰/۷۶۲ است که نشان می‌دهد این مدل نسبت به عدم وجود آن برازندگی بهتری دارد. با توجه به جدول می‌توان به این نتیجه رسید که مدل اندازه‌گیری (متغیرهای مشاهده‌شده) از برازش خوبی برخوردار است و به این معناست که متغیرهای آشکار به‌خوبی متغیرهای پنهان را اندازه‌گیری می‌کند.

همان‌طوری که در جدول ۹ قابل مشاهده است، نسبت بحرانی همه شاخص‌ها عددی مثبت است. از آنجا که بر اساس سطح معناداری ۰/۰۵ مقدار بحرانی باید بیش از ۱/۹۶ باشد، مقدار پارامتر کمتر از این در الگو مهم شمرده نمی‌شود. مقادیر P کوچک‌تر از ۰/۰۵ حکایت از تفاوت معنادار مقدار محاسبه‌شده برای وزن‌های رگرسیونی با مقدار صفر در سطح ۹۵ درصد دارد. از این رو، می‌توان گفت که شاخص‌های حس مکان و شاخص‌های حس تعلق به‌صورت قابل قبولی برای سنجش رابطه‌های موجود در این تحقیق مناسب بوده است.

جدول ۸: معیار برازش مدل

نوع شاخص	معیار برازش مدل	مقدار	حد قابل قبول	نتیجه
شاخص‌های مطلق (برازندگی مدل)	کای اسکوتر	۳۴۸/۱۵۹		
	درجه آزادی	۷۴		
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	کمتر از ۰/۰۵	قابل قبول
	نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی	۴/۷۰۵	بین ۱ تا ۵	قابل قبول
شاخص‌های نسبی	ریشه میانگین مجذورات خطای برآورد	۰/۸	۰/۱۰ به پایین	قابل قبول
	شاخص نیکویی برازش	۰/۸۴۵	۰/۹۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	۰/۷۶۲	۰/۹۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازش اصلاح شده	۰/۸۲۵	نزدیک به صفر	قابل قبول
	شاخص توکر- لوئیس	۰/۷۶۵	۰/۹۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازندگی فزاینده	۰/۷۴۸	۰/۹۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازندگی تطبیقی	۰/۸۵۶	۰/۹۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازندگی نسبی	۰/۶۳۴	۰/۶۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	۰/۸۵۷	۰/۶۰ به بالا	قابل قبول
	شاخص برازش هنجار شده مقتصد	۰/۷۴۱	۰/۶۰ به بالا	قابل قبول

منبع: محاسبات آماری نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۹: نتایج آزمون‌های تحقیق

نتیجه	P	نسبت بحرانی	برآورد	شاخص‌ها	جهت	شاخص‌ها
تأیید	***	۱۱/۱۲۴	۰/۰۸۱	حس مکان	مستقیم	کیفیت ریشه‌داری
تأیید	***	۸/۸۷۵	۰/۰۹۳	حس مکان	مستقیم	احساس عمیق به محله
تأیید	***	۱۴/۶۵۴	۰/۸۴	حس مکان	مستقیم	همسایه‌ها
تأیید	***	۸/۳۵۶	۰/۱۵۴	تعلق	مستقیم	عضویت
تأیید	***	۷/۲۶۷	۰/۱۴۲	تعلق	مستقیم	تحقق نیازها
تأیید	***	۱۳/۲۳۵	۰/۰۸۶	تعلق	مستقیم	تأثیرگذاری

منبع: محاسبات آماری نگارندگان، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

این مقاله استدلال می‌کند که باوجود تحقیقات تجربی موجود، چارچوب نظری منسجمی برای مفهوم پردازی تعلق وجود ندارد. همان طوری که در پیشینه تجربی و چارچوب نظری مقاله بیان شد مفهوم تعلق شاهد گسترش نظری در راستای دو گانگی، شخصی-عمومی و یا در ارتباط با جنبه‌های مکان و سیاست است. به‌عنوان مثال آنتونیش (۲۰۱۰) بحث‌های مربوط به تعلق را در دو بعد (تعلق داشتن به‌عنوان احساس شخصی و تعلق به یک منبع گفتمانی که سازنده ترکیب متنوع اجتماعی و طرد اجتماعی است) می‌بیند. عده‌ای نیز بین ساختارهای کلان و خرد تعلق تمایز قائل می‌شوند (تیبین این مفهوم به صورت شهروندی رسمی، عمومی-کاربردی در اجتماع). چنین توسعه‌ای این امکان را فراهم آورده است که بتوانیم در این مقاله هم به بعد عاطفی تعلق (حس مکان) توجه کنیم و هم درکی درست از چگونگی اعمال تعلق داشته باشیم. تعلق بوضوح با سیاست تنیده شده است، سیاست به‌عنوان عمل و تئوری نفوذ بر دیگران و یا اقدام عمومی اجتماعی، ویژگی تعلق، در همه رویکردهاست (Mouffe, 2005). در این پژوهش نیز تعلق بصورت عملگرایانه، نمادین و اقدامی عمومی - اجتماعی در نظر گرفته شده است. با توجه به این که تعلق دارای مفهومی برساختی و گفتمانی است و ماهیتی هرمنوتیکی - تفسیری دارد (Lahdesmaki et al, 2016) عملیاتی‌سازی آن ممکن است با خطاهای روش‌شناختی همراه باشد. به همین منظور برای عملیاتی‌سازی آن پژوهش‌هایی که به عملیاتی‌سازی تعلق اقدام کرده‌اند و کار خود را با مصاحبه‌های عمیق کیفی از تعداد نمونه‌های زیاد پشتیبانی می‌کنند کمک جستیم (Chavis et al., 1986)، (Glynn, 1981)، (Skjaveland et al, 1996)، (Lalli, 1992)، (rown et al, 1986)، (Cameron, 2000)، (French et al, 2014)، (Naderi et al, 2012)؛ روایی نیز توسط اساتید بررسی گردید. این مقاله با استفاده از تحقیقات تجربی ادعا کرده است که لازم است در کنار تعلق به معنای عمل‌گرایانه- اجتماعی به زیر بنای شخصی و عاطفی آن نیز توجه کنیم. این بعد شخصی در این پژوهش ذیل عنوان حس مکان مورد بررسی قرار گرفته است. این بعد در مطالعات قبلی با عناوین دیگر اما با معانی نزدیک مورد توجه بوده است از جمله احساس دلگرمی و اعتماد (Yarker, 2017) هویت مکانی و شناخت محیطی مبتنی بر فرد (Bernardo & Oliveira, 2016). به این ترتیب با ارتباط دادن حس مکان با تعلق، ماهیت ذهنی و فردی حس مکان در کنار تعلق مورد توجه قرار داده شد. این فرایند با پژوهش‌های (Preece, 2020)، (Frost & Catney, 2019) همسو است. چنین فرایندی بر اهمیت همدلی در همبستگی‌های محلی حتی مقیاس‌های بالاتر تاکید دارد. اما تفاوت اساسی این مقاله با پژوهش‌های فوق این است که با توجه به غلبه دیدگاه‌های پراگماتیک بر پژوهش‌های آنها (Atkinson, 1986: 1395) اولویت اصلی آنها در پرداخت به موضوع، ماهیت عملگرا، نمادین و اجتماعی تعلق است که باعث بوجود آمدن حس شخصی و عاطفی نسبت به مکان می‌شود. اما این مقاله استدلال می‌کند که حس مکان (حس شخصی و عاطفی) منتهی به تعلق می‌شود که با پژوهش (Pinkster, 2016) مطابقت دارد. سوالات پژوهش ماهیت ارتباط بین حس مکان و تعلق را بررسی کرده است و اینکه آیا حس مکان بر تعلق موثر است. قسمت اول با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفته و بر وجود ارتباط معنی‌دار مثبت بین حس مکان و حس تعلق صحنه گذاشت. یعنی هر چه حس مکان افزایش یابد حس تعلق نیز افزایش می‌یابد. برای قسمت دوم که بر تأثیر حس مکان بر تعلق متمرکز است از تحلیل مسیر استفاده شده است. نتایج نشان داده است که حس مکان در حد متوسط بر تعلق تأثیر می‌گذارد. به همین ترتیب مهم‌ترین شاخص حس مکان، احساس عمیق محله و مهم‌ترین شاخص تعلق، تحقق نیازها بوده است. این فرضیه بر اساس مطالعات (Pollini, 2005) پشتیبانی می‌شود. که آنها نیز بر همبستگی و ارتباط بین حس مکان و تعلق متمرکز بوده‌اند. نتایج حاکی از آن است که حس مکان اثر مثبتی در ساخت تعلق و اجتماع دارد اما توجه بیش از اندازه به بعد شخصی - عاطفی و عاملیت فردی ممکن است باعث بوجود آمدن حس به دام افتادن در محله (احساس وابستگی بیش از حد به محله) (Yarker, 2017) شود که منجر به احساس بی‌میلی شده و تعهد و تعلق به محله به خطر می‌افتد. در انتها این مقاله پیشنهاد می‌کند با توجه به این که شهر رشت از جمله شهرهایی است که در سالیان اخیر مورد بازآفرینی واقع شده و محله باقرآباد نیز از محله‌های هسته‌ی مرکزی آن محسوب می‌شود که تا قسمتی نوسازی شده است ظرفیت بالقوه‌ای در ساخت تعلق و اجتماع دارد. به علت این که با بازسازی‌های صورت گرفته در آن، فضا معنای جدیدی به خود گرفته است. پیشنهاد می‌شود نهادها و سازمانهای شهری در قبال تعلق در محله مسئولیت بیشتری بر عهده بگیرند. این مسئولیت ورای برنامه‌های جامع و دستوری از بالا به پایین می‌باشد و مشارکت بیشتر اهالی محله را می‌طلبد. علاوه بر مشارکت افراد محله لزوم وجود افراد متخصص نیز احساس می‌شود. انجام پژوهش‌های مبتنی بر مشاهده مشارکتی می‌تواند در تقویت تعلق به محله کارساز باشد. در زمینه شخصی (حس مکان) چون پرسشنامه و حتی مصاحبه‌های عمیق نیز در برخی موارد نمی‌توانند درک افراد را پوشش دهند. زیرا در بسیاری موارد ادراکات ایده‌هایی غیرکلامی هستند و به راحتی تبدیل به کلمات نمی‌شوند. چنین مسئله‌ای با تفسیر و خواندن عکس‌ها صورت می‌گیرد و شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش می‌توانند با کدهای مناسب به عنوان مبنای عمل طراحی محیط به حساب آیند. به علت این که حس مکان در ارتباط نزدیک با محیط فیزیکی است چنانچه عکس‌ها محیط خاصی را مشخص کنند این می‌تواند توسط شاخص‌های

این پژوهش که کدگذاری شده‌اند مشخص کند که کدام شاخص حس مکان تقویت شده است یا نیاز به تقویت دارد. این کار با مصاحبه‌های کیفی پشتیبانی و توسط متخصصین تفسیر می‌شود.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.
حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط شهرداری رشت تامین شده است.
تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References:

1. Aitken, Stuart; Valentine Gill; (Translation: Mohammad Hossein Yazdani and Hossein Saadlou Nia); First Edition (1397); Approaches to Human Geography (Philosophy, Theories, People and Practical Procedures) Mohaghegh Ardabili University Press
2. Antonsich, Marco,(2010), Searching for Belonging – An Analytical Framework, Geography Compass 4/6 (2010): 644–659, doi. 10.1111/j.1749-8198.2009.00317.x
3. Atkinson.D, Jackson.P, Sibley.D, Washbourne.N, (1395) Translators Narges Khalesi Moghadam, Cultural geography, critical culture, key concepts, Tisa Press
4. Behzadfar Mostafa, Shakibamenesh Amir; (1393)An Inquiry into the Philosophy of Phenomenology of Place, A Study of David Simon's Thoughts on the Concept of Home as a Place; Quarterly Journal of City Identity, Issue 17, Year 8, Spring 1393
5. Bernardo Fatima & Palma-Oliveira Jos_e-Manuel,(2016), Urban neighbourhoods and intergroup relations: The importance of place identity, Journal of Environmental Psychology 45 (2016) 239e251, doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.01.010
6. Chamila T. Attanapola (2007) Were they ever ‘in place’? Sense of place and self-identities among migrant female export-processing zone workers in Srilanka, Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography, 60:3, 217-226, DOI: 10.1080/00291950600891778
7. Collins Tom,(2016) Urban civic pride and the new localism, Transactions of the Institute of British Geographers, 2016, ISSN 0020-2754 Citation: 2016 41 175–186 doi: 10.1111/tran.12113
8. Daneshpour Abdul Hadi, Saffar Sabzevar Fatemeh,(2018) An analysis of physical factors affecting the sense of belonging to a place in the old center of Sabzevar, Journal of Urban Research and Planning, Year 9, Issue 33
9. Fallov Mia Arp(2010) Community Capacity Building as the Route to Inclusion in Neighbourhood Regeneration? International Journal of Urban and Regional Research, Volume 34.4 December 2010 789–804, DOI:10.1111/j.1468-2427.2010.00905.x
- 10.Fenster , Tovi,(2004) Belonging, memory and the politics of planning in Israel, Social & Cultural Geography, Vol. 5, No. 3, September 2004, DOI: 10.1080/1464936042000252796
- 11.Fenster, Tovi& Vizel, Ilan,(2006) Globalization, sense of belonging and the African community in Tel Aviv-Jaffa, Studies in Culture, Polity and Identities Vol.7 (1) 2006: 7-24
- 12.French Sarah, Wood Lisa, Alexandra Foster Sarah, Billie Giles-Corti, Lawrence Frank, and Vincent Learnihan,(2014) Sense of Community and Its Association With the Neighborhood Built Environment, Environment and Behavior 2014, Vol. 46(6) 677– 697, DOI: 10.1177/0013916512469098
- 13.Frost Diane, Catney Gemma(2019):Belonging and intergenerational transmission of place identity: Reflection on British inner- city neighbourhood,urban studies 1- 17,DOI: 10.1177/0042098019887922

14. Gregory Derek, Johnston Ron, Pratt Geraldine, Watts Michael J., Whatmore Sarah, THE Dictionary Of Human Geography, 5th Edition, (2009) by Blackwell Publishing Ltd except for editorial material and organization
15. Grossmann Katrin & Haase Annegret (2015): Neighborhood change beyond clear storylines: what can assemblage and complexity theories contribute to understandings of seemingly paradoxical neighborhood development?, Urban Geography
16. Hackworth J (2002) Post-recession gentrification in New York City. Urban Affairs Review, 37:815–843
17. Hakimi Hadi, Zadvali Fatemeh, Zadvali Khajeh Shahrokh(1395): Relationship between housing quality and psychological capital in informal settlements (Case study: Yusufabad neighborhood, Tabriz), Geographical Urban Planning Research, 22 Vol. 4, No. 1, Spring 1395 (2016)
18. Hatami Khaneghahi Tohid, vaziri vahid, Salmanian Bahareh, Taj al-Dini Negin (1399) : Comparison of factors affecting the sense of belonging in new and old neighborhoods Ardebil city, Journal of Urban Studies, No. 34 / Spring 1399 / 17 – 28
19. Jennifer Carter , Pam Dyer & Bishnu Sharma (2007) Dis-placed voices: sense of place and place-identity on the Sunshine Coast, Social & Cultural Geography, 8:5, 755-773, DOI: 10.1080/14649360701633345
20. Krang, Mike (Mehdi Gharkhloo), (1390), Tehran, Cultural Geography, Samat Publications
21. Lähdesmäki, T., Saresma, T., Hiltunen, K., Jäntti, S., Säskilähti, N., Vallius, A., & Ahvenjärvi, K. (2016). Fluidity and flexibility of “belonging”: Uses of the concept in contemporary research. Acta Sociologica, 59 (3), 233-247. doi:10.1177/0001699316633099
22. Lees L and Ley D (2008) Gentrification and public policy. Urban Studies 45(12):2379–2384
23. Lewicka, M. (2011). “What Makes Neighborhood Different From Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment.” Journal of Environmental Psychology 30 (1): 35–51
24. Ley David, (1981) Cultural/humanistic geography, Progress in Human Geography, 1981 5: 249, DOI: 10.1177/030913258100500205
25. Mangan.s.o., Translators Aref Aghvami Moghadam, (1390) Social Exclusion and Inner city Europe, University Of Tehran Press
26. Martin, Deborah G. (2003) Enacting Neighborhood1 , Urban Geography, 24:5, 61-385, DOI: 10.2747/0272-3638.24.5.361
27. McMillan, D., & Chavis, D.)1986(. Sense of community: A definition and theory. Journal of Community Psychology, 14, 6–23.
28. Mouffe C (2005) On the Political. London: Routledge
29. Municipality of Rasht Region 2 "1394" Document of the neighborhoods of Rasht
30. Nikouyeh, Mahmoud .(1387) .Rasht silver rains .Ili publications
31. Pakzad Jahanshah,)2014(, The Course of Thoughts in Urbanism (From Space to Place) Volume 3, Tehran, Armanshahr Publications
32. Paton K (2009) Probing the symptomatic silences of middle-class settlement: A case study of gentrification processes in Glasgow. City 13(4):432–450
33. Pinkster Fenne M. (2016): Narratives of neighbourhood change and loss of belonging in an urban garden village, Social & Cultural Geography, DOI: 10.1080/14649365.2016.1139169
34. Pollini Gabriele, (2005) Elements of a Theory of Place Attachment and Socio- Territorial Belonging, International Review of Sociology: Revue Internationale de Sociologie, 15:3, 497-515, DOI: 10.1080/03906700500272483
35. Preece Jenny,(2020): Belonging in working-class neighbourhoods: dis-identification, territorialisation and biographies of people and place, Urban Studies 2020, Vol. 57(4) 827–843, DOI:10.1177/0042098019868087
36. Procedure for determining locations and target areas; Secretariat of the Supreme Council of Urban Planning and Architecture; 28/8/1397
37. Rabbani Rasoul, Karimizadeh Ardakani Somayeh, Nazari Javad "2010", A Study of Factors Affecting the Social Identity of New Cities (Case Study of Tehran Campus City) Quarterly Journal of National Studies, 43, Year 11, Issue 3, Pages 101-128

38. Razavian Mohammad Taqi Mohammed Abdul, Barghamadi M, Shams dynamic Mohammad Kazem, (1393) evaluates the identity of urban neighborhoods clocked sense of belonging (the neighborhood tea smell Gonbad-e Qabus, research and knowledge of the land, Issue 18, pp. 27 -37
39. Relph, Edward, Place and placelessness (1395) (Mottaki Zuhair, Naqsan Mohammadi, Mohammad Reza, Mandegari Kazem), , publications utopia;
40. Robertson Douglas , Ian McIntosh & James Smyth (2010) Neighbourhood Identity: The Path Dependency of Class and Place, Housing, Theory and Society, 27:3, 258-273, DOI: 10.1080/14036090903326429
41. Robertson Douglas (2013): Knowing Your Place: The Formation and Sustenance of Class-Based Place Identity, Housing, Theory and Society, DOI:10.1080/14036096.2012.755472
42. Sarason, S. B. (1974). The psychological sense of community: Prospects for a community psychology. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
43. Savage, Mike;(2010) The Politics of Elective Belonging, Housing, Theory and Society, Vol. 27, No. 2, 115–161, 2010, DOI: 10.1080/14036090903434975
44. Seamon David, Lundberg Adam, Humanistic geography, (2017) , The International Encyclopedia of Geography,
45. Sheikhi Mohammad, Amini Saeedeh, Nezami Anahita, (1394), Comparative study of the sense of belonging in formal and informal settlements (Case study: Parand New City and Nasim Shahr), Social Sciences Quarterly, No. 69, Summer 2015
46. Smith Rebecca, (1985), Activism And Social Status As Determinants Of Neighborhood Identity, Professional Geographer, 37(4). 1985, 421 -432, doi.org/10.1111/j.0033-0124.1985.00421.x
47. Smith Rebecca L ,Creatig Neighborhood Identity Through Citizen Acitivism, Urban Geography(1984), doi.org/10.2747/0272-3638.5.1.49
48. Soytemel Ebru (2014): “Belonging” in the gentrified Golden Horn/Halic neighbourhoods of Istanbul, Urban Geography, DOI: 10.1080/02723638.2014.956419
49. Tavakoli Nia Jamileh, Afrasiabi Rad Mohammad Sadegh, Buchani Mohammad Hossein, (1394) Measurement of the sense of belonging and its spatial-spatial effects on worn-out urban contexts (Case study: Sahlabad neighborhood of Shiraz) Quarterly Journal of Urban Planning , Volume 7, Number 25, Pages 1-21
50. Tuan Yi-Fu (1974) Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes and Values. Morningside Edition. New York: Colombia University Press
51. Tuan, Yi Fu; (1396); Experimental space and place; Translators Rasoul Soleimani and Mohsen Soleimani, Parham Naghsh Publications
52. Tuan, Yi Fu; (Razieh Reza Zadeh) 1980, Confrontation of gentry and Sense of Place, 43. Quarterly Journal of the Academy of Arts, Winter 2005, pp. 126-139
53. Vahida Fereydoun, Negini Somayeh, (1391), Construction and Credit of the Neighborhood Identity Scale, Quarterly Journal of Urban Studies, Second Year, Issue 2, Spring 2012, pp. 35-58
54. Williams Allison , Kitchen Peter , DeMiglio Lily , Eyles John , Newbold Bruce & Streiner David (2010) Sense of Place in Hamilton, Ontario: Empirical Results of a Neighborhood- Based Survey, Urban Geography, 31:7, 905-931 doi.org/10.2747/0272-3638.31.7.905
55. Woldoff, R. (2011). White flight/black flight. The dynamics of racial change in an American Neighborhood. Ithaca, NY : Cornell University Press.
56. Wood, Nichola; Waite, Louise;(2011) Editorial: Scales of belonging, Emotion, Space and Society 4 (2011) 201–202, doi:10.1016/j.emospa.2011.06.005
57. Yarker Sophie,(2017), Reconceptualising comfort as part of local belonging: the use of confidence, commitment and irony, Social & Cultural Geography, DOI: 10.1080/14649365.2017.1373301.

